

Το τελικό -v-

Γραφή και προφορά

Σύμφωνα με την επίσημη Νεοελληνική Γραμματική, σελίδα 38, § 47, το τελικό -v- άλλοτε φυλάγεται και άλλοτε χάνεται σε μερικές λέξεις. Οι λέξεις αυτές είναι:

- Το άρθρο : **τον, την**
- Το αριθμητικό : **έναν**
- Η αντωνυμία : **αυτήν, την**
- Τα αρνητικά επιρρήματα : **δεν, μην**

Οι λέξεις αυτές φυλάγουν το τελικό -v-, όταν η ακόλουθη λέξη αρχίζει από:

1. φωνήεντο
2. στιγμιαίο σύμφωνο : **κ, π, τ, - γκ, μπ, ντ, - τζ, τσ**
3. διπλό : **ξ, ψ**

Ενώ χάνουν το τελικό -v-, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από εξακολουθητικό σύμφωνο(γ, β, δ, χ, φ, θ, μ, ν, λ, ρ, σ, ζ).

Σε ό,τι αφορά την πρώτη περίπτωση (1), κατά την οποία η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεντο, οπότε το -v- διατηρείται, ισχύει ο κανόνας της Γραμματικής και δεν υπάρχει καμία διαφορά μεταξύ γραφής και προφοράς των λέξεων.

Σε ό,τι αφορά τη δεύτερη περίπτωση (2), γίνονται αλλαγές:

α') Το -v- μπροστά από τα άηχα (άφωνα) σύμφωνα **κ, π, τ**, αλλάζει ως εξής:

v + κ > γκ
v + π > μπ
v + τ > ντ(=d)

Παραδείγματα:

Σε γνωρίζω από τη**v**κόψη... > ... τη **γκ**όψη
 Δεν **κα**τάλαβα ... > δε **γκ**ατάλαβα
 Είσαι σαν τον **κα**ραγκιόζη >... το **γκ**αραγκιόζη

Την **Π**ρέβεζα αγνάντευα ... > τη **Μ**πρέβεζα
 Θα φανεί στη**v**πορεία... > ... στη **μ**πορεία
 Κλείσε τη**v**πόρτα > ... τη **μ**πόρτα

Έρχομαι τον **τ**οίχο-τοίχο... > ... το **ν**τοίχο-τοίχο
 Θα πάμε στη**v**ταβέρνα ... > ... στη **ν**ταβέρνα
 Δεν **τ**αιριάζουν... > ... δε **ν**ταιριάζουν...

Παρατήρηση:

Υπάρχει διαφορά μεταξύ γραφής και προφοράς.

β') Το **-v-** μπροστά από ηχηρά (ημίφωνα) δίψηφα σύμφωνα **γκ, μπ, ντ:**

$v + γκ > γκ$

$v + μπ > μπ$

$v + ντ > ντ$

Παραδείγματα:

Και στο(v) γκρεμό να πέσω ... > ... στο γκρεμό
 Άκουσα το(v) γκιόνη ... > ... το γκιόνη
 Δεν υποφέρω τη(v) γκρίνια σου > ... τη γκρίνια σου

Ρίξε τη(v) μπάλα > ... τη μπάλα
 Πήγα στο(v) μπακάλη ... > ... στο μπακάλη
 Δε(v) μπορώ μανούλα μ' ... > ... δε μπορώ

Δε(v) ντρέπεσαι λίγο ; > δε ντρέπεσαι
 Τα ρούχα είναι στη(v) ντουλάπα > ... στη ντουλάπα
 Σε τούτο το(v) ντουνιά ... > ... το ντουνιά

Παρατήρηση:

Το -v- πριν από τα ηχηρά (ημίφωνα) δίψηφα σύμφωνα: γκ, μπ, ντ, αποβάλλεται. Πρέπει επομένως πριν από τα σύμφωνα: γκ, μπ, ντ, να μη γράφεται το -v-, όπως και στην περίπτωση των εξακολουθητικών συμφώνων.

γ') Το **-v-** μπροστά από το ηχηρό (ημίφωνο) σύμφωνο **-τζ-** και το άηχο (άφωνο) **-τσ-**:

$v + τζ > (ντζ) > τζ$

$v + τσ > (ντζ) > τζ$

Παραδείγματα:

Τον είδες τον τζίτζικα; > το ντζίτζικα > το τζίτζικα
 Το έριξε στον τζόγο... > στο ντζόγο > στο τζόγο
 Έσπασε την τζαμαρία... > τη ντζαμαρία > τη τζαμαρία

Τον τσεκούρωσε στο λογαριασμό > το ντζεκούρωσε > το τζεκούρωσε
 Φέρε μου την τσιγαροθήκη ... > τη ντζιγαροθήκη > τη τζιγαροθήκη
 Σύμφωνα με τον τσελεμεντέ > το ντζελεμεντέ > το τζελεμεντέ

Παρατηρήσεις:

- Το **-v-**, όταν συναντάει **-τζ-**, γίνεται: κατ' αρχήν $v + τ > ντ$, όπως και στην περίπτωση "2α", και στη συνέχεια **-ντζ**.

- Εφόσον η προφορά του **-ντζ-** και του **-τζ-** δε διαφέρει στην ομιλούμενη γλώσσα, μπορούμε να δεχτούμε ότι το τελικό **-ν-** αποβάλλεται.

- Στην περίπτωση του **-τσ-** βλέπουμε ότι το ηχηρό (ημίφωνο) **-ν-**, καθώς με το **-τ-** δημιουργεί το φθόγγο **-ντ(d)-**, μετατρέπει το άηχο(άφωνο) **-σ-** σε ηχηρό(ημίφωνο) **-ζ-** : **ν + τσ > ντζ**, το οποίο, σύμφωνα με την προηγούμενη παρατήρηση, ακούγεται ως **-τζ**.

Σε ό,τι δε αφορά την περίπτωση (3), δηλαδή τα διπλά άηχα (άφωνα) σύμφωνα, γίνονται αλλαγές όπως και στην περίπτωση (2α'):

$$\begin{aligned} \nu + \xi(=\kappa\sigma) &> \underline{\nu + \kappa-\sigma} > \underline{\gamma\kappa-\sigma} > \gamma\kappa\sigma \\ \nu + \psi(=\pi\sigma) &> \underline{\nu + \pi-\sigma} > \underline{\mu\pi-\sigma} > \mu\pi\sigma \end{aligned}$$

Παραδείγματα

Δεν <u>ξ</u> έρω...	= δεν <u>κ</u> σέρω	> δε <u>γκ</u> σέρω
Την <u>ξ</u> επαράδιασε ο φίλος της	= την <u>κ</u> σεπαράδιασε	> τη <u>γκ</u> σεπαράδιασε
Δώσε μου την <u>ξ</u> ύστρα...	= την <u>κ</u> σύστρα	> τη <u>γκ</u> σύστρα
Μου έβγαλε την <u>ψ</u> υχή	= την <u>π</u> συχή	> τη <u>μπ</u> συχή
Κάνει τον <u>ψ</u> όφιο κοριό	= τον <u>π</u> σόφιο	> το <u>μπ</u> σόφιο
Δεν <u>ψ</u> ώνισα σήμερα	= δεν <u>π</u> σώνισα	> δε <u>μπ</u> σώνισα

Παρατήρηση

Υπάρχει διαφορά γραφής και προφοράς, όπως αντίστοιχα και στην "2α" περίπτωση.

Ο αδύνατος τύπος -τον-, της προσωπικής αντωνυμίας

Τον <u>κ</u> οροΐδεψα	>	το <u>γκ</u> οροΐδεψα
Τον <u>π</u> έτυχα στο κεφάλι	>	το <u>μπ</u> έτυχα
Τον <u>τ</u> ίναξα	>	το <u>ντ</u> ίναξα
Τον <u>ξ</u> επαράδιασε η φίλη του	>	το <u>γκ</u> σεπαράδιασε (ξ=κσ)

Αλλά

Τον <u>β</u> αριέμαι	>	τον <u>β</u> αριέμαι
Τον <u>δ</u> ιαδέχομαι	>	τον <u>δ</u> ιαδέχομαι
Τον <u>χ</u> αίρομαι	>	τον <u>χ</u> αίρομαι

Τον <u>γκ</u> ρέμισα	>	το[ng] <u>γκ</u> ρέμισα
Τον <u>μπ</u> έρδεψα ...	>	το[m] <u>μπ</u> έρδεψα
Τον <u>ντ</u> ρόπιασα	>	το[n] <u>ντ</u> ρόπιασα (βλ. Hans Ruge, Nygrekisk språklära, σελ. 18).

Παρατηρήσεις

- Ακολουθεί και ο αδύνατος τύπος **-τον-**, της προσωπική αντωνυμίας, τις αλλαγές που είδαμε μπροστά από τα άηχα **κ, π, τ**.

- Προφέρεται πριν από τα εξακολουθητικά σύμφωνα, αλλά και ως [m],[ng],[d], πριν από ρήματα που αρχίζουν από γκ, μπ, ντ.

Στη σελίδα 39, παράγραφο 48 της Γραμματικής αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι φυλάγεται πάντοτε το τελικό **-v-** στο τροπικό επίρρημα -σαν.

Όμως:

Παραδείγματα

Μας κοίταζε <u>σαν</u> χαζός	> σα χαζός
<u>Σαν</u> δευ ντρέπεσαι λίγο	> σα δε ντρέπεσαι λίγο
...και <u>σαν</u> πρώτα αντειωμένη ...	> σα μπρώτα...
<u>Σαν</u> παίρνω ένα <u>ν</u> κατήφορο...	> σα <u>μπ</u> αίρνω ενα <u>γκ</u> ατήφορο...
<u>Σαν</u> από μηχανής θεός	> <u>σαν</u> από μηχανής θεός

Παρατήρηση

Φαίνεται ότι και το **-v-** του επιρρήματος **-σαν-** ακολουθεί τις αλλαγές των εν λόγω λέξεων (αποβάλλεται, αλλάζει προφορά, διατηρείται).

Το τελικό **-v-** στο αρνητικό επίρρημα **-μην-** δεν ακολουθεί πάντοτε τις αλλαγές που είδαμε.
Παραδείγματα

Ακολουθεί τις αλλαγές

Μην <u>α</u> κούς τι λένε...	> μην <u>α</u> κούς τι λένε
Μην <u>δέ</u> χεσαι την πρόσκληση...	> μη <u>δέ</u> χεσαι την πρόσκληση
Μην <u>κα</u> ταδέχεσαι	> μη <u>γκ</u> αταδέχεσαι
Μην <u>π</u> ας στην άκρη	> μη <u>μπ</u> ας στην άκρη
Μην <u>ν</u> τον ακούς...	> μη <u>ν</u> τον ακούς
Μην <u>γκ</u> ρύβεσαι...	> μη <u>γκ</u> ρύβεσαι
Μην <u>ν</u> τους κοροϊδεύεις...	> μη <u>ν</u> τους κοροϊδεύεις

Δεν ακολουθεί τις αλλαγές

Μη έχοντας τι να κάνω...(όχι: μην έχοντας...)

Μη εργαζόμενη μητέρα

Μη Αποστόλη...

Μη Κώστα...

Μη αυτό..., μη εκείνο...

Μη εγώ να τον πιάσω από το χέρι...

Μη πόλεμος (μη ειρήνη)

Μη κρατικά πανεπιστήμια

Μη κερδοσκοπικά πανεπιστήμια

Παρατήρηση

Το τελικό **-v-** στο αρνητικό **-μην-** διατηρείται, αποβάλλεται ή αλλάζει προφορά, όπως και στις άλλες λέξεις, για τις οποίες γίνεται λόγος, μόνο όταν ακολουθείται από ρήμα ή αδύνατο τύπο της προσωπικής αντωνυμίας. Στις άλλες περιπτώσεις αποβάλλεται πάντα, ανεξάρτητα από το γράμμα με το οποίο αρχίζει η επόμενη λέξη.

Συμπέρασμα

Σύμφωνα με τα παραπάνω διαμορφώνονται οι εξής κανόνες:

- Οι λέξεις όπως: το άρθρο **τον, την**, το αριθμητικό **έναν**, η αντωνυμία **αυτήν, την**, το τροπικό επίρρημα **σαν** και το αρνητικό επίρρημα **δεν***:
α') Διατηρούν το τελικό **v**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεντο.
β') Διατηρούν με αλλαγή της προφοράς το τελικό **v**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από τα ήχητα(άφωνα)σύμφωνα: **κ, π, τ, τσ** ή από τα διπλά ξ, ψ, με τα οποία μετατρέπεται σε ηχηρό (ημίφωνο) δίγηφο σύμφωνο ως εξής:

$v + κ > γκ$

$v + π > μπ$

$v + τ > ντ(=d)$

$v + τς (> ντζ) > τζ$

$v + ξ = v + κ(σ) > γκσ$

$v + ψ = v + π(σ) > μπσ$, και

γ') Αποβάλλουν το τελικό **v**, όταν η ακόλουθη λέξη αρχίζει από εξακολουθητικό σύμφωνο: **γ, β, δ, χ, φ, θ, μ, ν, λ, ρ, σ, ζ**, ή από ηχηρό(ημίφωνο) δίγηφο σύμφωνο: **γκ, μπ, ντ, τζ**.

- Το αρνητικό επίρρημα **μην** ακολουθεί τους παραπάνω κανόνες μόνο όταν η επόμενη λέξη είναι ρήμα ή αδύνατος τύπος της προσωπικής αντωνυμίας. Στις άλλες περιπτώσεις αποβάλλει πάντα το v.
- Το **-v-** στην αντωνυμία **-τον-** προφέρεται, άρα δεν αποβάλλεται:
μπροστά από τα εξακολουθητικά σύμφωνα,
και μπροστά από τα ρήματα που αρχίζουν από **γκ, μπ, ντ**. (βλ. Hans Ruge, Nygrekisk språklära, σελ. 18).

Μπαλατσός Παναγιώτης
Πρώην Διευθυντής του Λυκείου

* Το αρνητικό επίρρημα **-δεν-**, πρέπει να γράφεται διατηρώντας το **v** σε περιπτώσεις που χωρίς αυτό μπορεί να δημιουργηθεί σύγχυση με το σύνδεσμο **δε**.